

**ДИАЛОГ КОНФЛІКТНОГО ТИПУ В ХУДОЖНЬОМУ ЛЮБОВНОМУ
ДИСКУРСІ: КОМУНІКАТИВНО-РОЛЬОВИЙ АСПЕКТ
(на матеріалі творчості Т.Гарді)**

Статтю присвячено особливостям конфліктного діалогу у любовному дискурсі. Розкрито специфіку комунікативно-рольового позиціонування його учасників, запропоновано класифікацію діалогічних інтеракцій цього типу з точки зору залученості їх учасників.

Ключові слова: любовний дискурс, діалог, конфлікт, комунікативна стратегія, комунікативна поведінка, мовленнєвий егоцентризм, комунікативна ситуація.

Загальна комунікативно-функціональна спрямованість сучасних лінгвістичних досліджень визначає актуальність статті. Об'єктом дослідження статті виступають діалогічні інтеракції в художньому любовному дискурсі романів Томаса Гарді, а предметом – структурні та функціональні особливості реалізації діалогів конфліктного типу в художньому любовному дискурсі Томаса Гарді.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях діалог тлумачиться як базова форма мовленнєвої комунікації та важливий компонент композиційно-мовленнєвої структури художнього тексту, який формує його поліфонічність. Художній діалог, як форма вторинної комунікації в тексті художнього твору, є динамічною структурою та виступає важливим засобом реалізації естетичної функції [9:2].

Традиційним є поділ діалогічних інтеракцій на дві групи: діалоги, спрямовані на кооперативне спілкування, та діалоги, учасники яких не дотримуються принципу кооперативності [3], або 1) гармонійні діалоги; 2) негармонійні діалоги [6]. Саме негармонійні (конфліктні) діалоги становлять значний інтерес для лінгвістичних досліджень, оскільки яскраво оприявлюють специфіку міжособистісної мовленнєвої взаємодії.

Романтичний дискурс – це особистісно-орієнтований дискурс, що складається з безлічі кодифікованих знаків, які продукуються партнерами у процесі спілкування [8:140-141]. Любовний дискурс, як свідчить аналіз матеріалу, охоплює не лише комунікативні ситуації, що традиційно відносять до сфери любовного спілкування (зізнання в коханні, залицяння, пропозиція руки та серця тощо), а й ситуації конфліктної взаємодії закоханих.

Висока емоційна тональність та підвищена інтимізація любовного дискурсу зумовлюють значну частотність виникнення конфліктних інтеракцій в любовній діаді.

У загальнолінгвістичному розумінні конфлікт обумовлений збоями в кооперативній діяльності між учасниками, коли один з них не вносить внеску в спільну мету діалогу та відмовляється від взаємодії по конкретному напрямку взагалі [1:23]. Однак, беручи до уваги специфіку розгортання комунікативної взаємодії в рамках любовного дискурсу, доречним є виділення специфічних характеристик конфліктних інтеракцій.

Проведений аналіз фікціональних конфліктних діалогів в любовному дискурсі дозволяє стверджувати, що кінцевою комунікативною метою інтеракцій такого типу є врегулювання міжособистісних відносин шляхом обміну думками, зміни позиції співрозмовника, викриття, з'ясування певних обставин.

Кожний з комунікантів, що вступають в діалогічну взаємодію, керуються низкою власних комунікативних цілей. Під комунікативною метою у даному разі мається на увазі «стратегічний результат, на який спрямований комунікативний акт» [5:60]. В умовах конфліктної взаємодії, зокрема любовної, стратегічною комунікативною метою здебільшого є утвердження власної думки та ігнорування настанов щодо комунікативної рівності та прагнення до спільного єдиного результату принаймні одним із учасників інтеракції. Так, на думку, Д.Бомма, людина, що відстоює свою думку, «ідентифікує себе зі своєю точкою зору та сприймає думки співрозмовника як напад на себе» [10:8-9]. Така комунікативна поведінка учасників конфліктного діалогу характеризується так званим «егоцентризмом» мовленнєвої поведінки [7], що може тлумачитись як «особливий вид антропоцентризму, під час якого носії мови створюють свої висловлювання (у тому числі й текст) для вираження специфічного ставлення до світу, зосередженого на власному, і індивідуальному «я» мовця [2:179].

Виходячи із вищезназначеного, пропонуємо виділяти такі типи учасників конфліктної інтеракції: **ініціатор**, тобто суб'єкт, що провокує виникнення конфлікту та **опонент**, тобто суб'єкт, що залучається до конфліктної інтеракції іншою стороною. В любовному дискурсі ініціатор нерідко діє імпліцитно, за допомогою певних комунікативних тактик провокуючи іншого учасника діалогу до початку комунікативної взаємодії.

Залежно від комунікативної поведінки, опонент інтеракції може бути активним, або пасивним. Активний опонент характеризується егоцентризмом мовленнєвої поведінки, а його комунікативною метою є ствердження домінування власної думки та «перемога» над співрозмовником. Комунікативною метою пасивного опонента є погашення ситуації конфлікту за допомогою низки тактик, як то згода з думкою ініціатора, мовчання, заспокоювання та вмовляння.

Розглянемо діалогічну конфліктну інтеракцію з роману Томаса Гарді “Under the Greenwood Tree” з точки зору запропонованої класифікації. Конфліктна ситуація виникає між двома закоханими, Діком та Фанні, що нещодавно заручилися. Фанні любить кокетувати з чоловіками та не бачить у цьому нічого поганого, проте Дік вважає таку поведінку нареченої неприпустимою.

“Why are you so silent?” she said, after a while, with real concern.

“Nothing.”

“Yes, it is, Dick. I couldn't help those people passing.”

“I know that.”

“You look offended with me. What have I done?”

“I can't tell without offending you.”

“Better out.”

“Well,” said Dick, who seemed longing to tell, even at the risk of offending her, “I was thinking how different you in love are from me in love. Whilst those men were staring,

you dismissed me from your thoughts altogether; and – “You can’t offend me further now; tell all!”

“And showed upon your face a pleased sense of being attractive to ‘em.”

“Don’t be silly, Dick! You know very well I didn’t.”

Dick shook his head sceptically, and smiled.

“Dick, I always believe flattery if possible – and it was possible then. Now there’s an open confession of weakness. But I showed no consciousness of it.” [....]

“By the way, Fancy, do you know why our quire is to be dismissed?”

“No: except that it is Mr. Maybold’s wish for me to play the organ.”

“Do you know how it came to be his wish?”

“That I don’t.”

“Mr. Shiner, being churchwarden, has persuaded the vicar; who, however, was willing enough before. Shiner, I know, is crazy to see you playing every Sunday; I suppose he’ll turn over your music, for the organ will be close to his pew. But—I know you have never encouraged him?”

“Never once!” said Fancy emphatically, and with eyes full of earnest truth. “I don’t like him indeed, and I never heard of his doing this before! I have always felt that I should like to play in a church, but I never wished to turn you and your choir out; and I never even said that I could play till I was asked. You don’t think for a moment that I did, surely, do you?”

“I know you didn’t, dear.”

“Or that I care the least morsel of a bit for him?”

“I know you don’t.” [15].

Справжнім ініціатором конфлікту є Дік, він провокує Фанні до початку розмови, вдаючись до тактики мовчання та демонструючи таким способом своє невдоволення її поведінкою. Фанні, під впливом поведінки коханого, вмовляє його висловитись, тобто ініціює настання конфліктної взаємодії, не бажаючи того: *“Why are you so silent?”*, *“What have I done?”*, *“Better out”*. Дівчина відчуває свою провину, тому палко завіряє коханого у своїй невинуватості. Запропонований конфліктний діалог відбувається між закоханими, що знаходяться в гармонійних любовних стосунках, про що свідчать інтимні звертання *“dear”*, загальна м’яка тональність висловлювань, відсутність прямих звинувачень (Дік м’яко докоряє Фанні, вказуючи на різницю в їх когнітивній картині світу, що стосується кохання та припустимої поведінки закоханих: *“I was thinking how different you in love are from me in love. Whilst those men were staring, you dismissed me from your thoughts altogether; and –”*). Фанні належить до пасивного типу опонентів конфліктної взаємодії, оскільки заперечує свою провину, зізнається, що могла вчинити негідно лише несвідомо, а також активно виправдовується, вдаючись до експресивів *“Never once!”*; *“I don’t like him indeed, and I never heard of his doing this before!”*, емфатичних квестивів *“You don’t think for a moment that I did, surely, do you?”*; *“Or that I care the least morsel of a bit for him?”*.

Проведений аналіз конфліктних інтеракцій в межах любовного дискурсу в романах Томаса Гарді продемонстрував, що переважна більшість опонентів пасивного типу є жінками, що може певною мірою пояснюватись часом написання романів

(кінець XIX сторіччя) та загальною гендерною нерівністю тих часів, яка позбавляла жінку рівноправності навіть у любовних стосунках.

Запропонована класифікація учасників конфліктної взаємодії дозволяє розділити конфліктні діалогічні інтеракції на два підтипи:

- **збалансовані** (обидва учасники конфлікту керуються егоцентричними комунікативними стратегіями, має місце взаємодія ініціатор – активний опонент);
- **незбалансовані** (лише один із учасників конфлікту має некооперативну стратегію, має місце взаємодія ініціатор – пасивний опонент).

До конфліктних діалогів першого типу належить, наприклад, інтеракція між Сітерією та Менстоном, який обманом одружився з нею, з роману “Desperate Remedies”. Діалог відбувається після того, як Сітерія дізналася, що він вбив свою законну дружину для того, щоб мати змогу обвінчатися з нею.

‘Cytherea, he said, let me come in: I am your husband.’

‘No,’ she replied, still not realizing the magnitude of her peril. ‘If you want to speak to us, wait till my brother comes.’

‘O, he’s not at home? Cytherea, I can’t live without you! All my sin has been because I love you so! Will you fly with me? I have money enough for us both—only come with me.’

‘Not now--not now.’

‘I am your husband, I tell you, and I must come in.’

‘You cannot,’ she said faintly. His words began to terrify her.

‘I will, I say!’ he exclaimed. ‘Will you let me in, I ask once more?’

‘No--I will not,’ said Cytherea.

‘Then I will let myself in!’ he answered resolutely. ‘I will, if I die for it!’ [12].

Ініціатором конфлікту виступає Сітерія, яка відмовляється впускати свого незаконного чоловіка в дім. Менстон виступає в ролі активного опонента, що має на меті відстояти свою позицію, вдаючись спочатку до вмовлянь та декларації почуттів (“**I can’t live without you! All my sin has been because I love you so! Will you fly with me? I have money enough for us both—only come with me.**”), а після того, як така тактика виявилася неефективною, до прямої вербальної агресії та тактики залякування та погроз: “**Then I will let myself in!**” he answered resolutely. “**I will, if I die for it!**”

До конфліктних діалогів другого типу можемо віднести інтеракцію між Ельфридою та Стівеном з роману “A Pair of Blue Eyes”. Ельфрида ревнує коханого до його друга та наставника.

“‘Are you offended, Elfie? Why don’t you talk?’

‘Save me, then, and let that Mr. Clever of yours drown. I hate him. Now, which would you?’

‘Really, Elfrida, you should not press such a hard question. It is ridiculous.’

‘Then I won’t be alone with you any more. Unkind, to wound me so!’ She laughed at her own absurdity but persisted.

‘Come, Elfie, let’s make it up and be friends.’

‘Say you would save me, then, and let him drown.’

‘I would save you--and him too.’

‘And let him drown. Come, or you don’t love me!’ she teasingly went on.

‘And let him drown,’ he ejaculated despairingly.

'There; now I am yours!' she said, and a woman's flush of triumph lit her eyes." [12].

Ельфрида «позбувається» суперника за увагу Стівена, створюючи уявну ситуацію та змушуючи його здійснити вибір між другом та коханою. Стівен виступає в ролі пасивного опонента, прагнучи погасити конфлікт. Навіть вважаючи поведінку Ельфриди «смійною», він погоджується з нею та повторює її слова.

Проведений аналіз конфліктних любовних діалогів з романів Томаса Гарді засвідчив, що здебільшого діалоги збалансованого типу виникають у негармонійних любовних стосунках та свідчать про глибинні негативні процеси. До подібного типу належать діалоги-заміщення. На думку П.Келлетта [4:237], подібні заміщення, відбуваються, коли 1) між людьми виникає конфлікт внаслідок, або замість іншого конфлікту, що символічно з ним пов'язаний; 2) поведінка одного з учасників виражає заміщене чи несвідоме значення конфлікту, який інший учасник, або обидва учасники, можуть і не усвідомлювати. Прикладом інтеракції такого типу є діалог між Джудом та його дружиною Арабеллою з роману "Jude the Obscure":

"As she warmed she saw some of Jude's dear ancient classics on a table where they ought not to have been laid. «I won't have them books here in the way!» she cried petulantly; and seizing them one by one she began throwing them upon the floor.

Leave my books alone!» he said. «You might have thrown them aside if you had liked, but as to soiling them like that, it is disgusting!» In the operation of making lard Arabella's hands had become smeared with the hot grease, and her fingers consequently left very perceptible imprints on the book-covers. She continued deliberately to toss the books severally upon the floor, till Jude, incensed beyond bearing, caught her by the arms to make her leave off. Somehow, in doing so, he loosened the fastening of her hair, and it rolled about her ears.

«Let me go!» she said.

«Promise to leave the books alone.»

She hesitated. «Let me go!» she repeated.

"Promise!"

After a pause: «I do.» [14].

На перший погляд, побутовий конфлікт виникає через побутову причину – книжки, що лежали на столі. Однак, глибинною причиною конфронтації є розчарування Арабелли в Джуді, який виявився не типовим сільським мешканцем, а захопленим книжками «диваком». Представлена розмова є останнім діалогом між подружжям перед тим, як Арабелла йде від свого чоловіка, та свідчить про дисгармонійність стосунків у романтичній діаді. Представлений діалог демонструє експліцитний конфлікт, ініціатором якого виступає дружина, а її чоловік відіграє роль активного опонента. Учасники конфлікту мають на меті комунікативну «перемогу» над співрозмовником та демонструють егоцентричну комунікативну поведінку, що призводить до розгортання збалансованого конфлікту, який провокується конкретними діями однієї зі сторін – тим, що Арабелла викидає книжки Джуда. Хоча чоловік і робить спробу вербальної аргументації та відстоювання свого невдоволення поведінкою дружини, зрештою він вдається до невербальних засобів, а саме до застосування безпосередньої фізичної сили. Саме цей аргумент і змушує співрозмовницю повністю прийняти вимоги іншої сторони.

Проведений аналіз діалогів конфліктного типу з художнього любовного дискурсу романів Томаса Гарді дозволяє зробити висновок про важливість розгляду подібних інтеракцій з точки зору комунікативно-рольових позицій їх учасників. Запропонована класифікація конфліктних комунікативних взаємодій та їх учасників дозволяє глибше розкрити характери персонажів, а також природу любовних стосунків між ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белоус, Н.А. Конфликтный дискурс в коммуникативном пространстве: семантические и прагматические аспекты: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук/ Н.А.Белоус. – Краснодар, 2008. – 48 с.
2. Гончарова, Е.А. Интерпретация текста / Е.А. Гончарова, И.П. Шишкина. – М.: Просвещение, 2005. – 208 с.
3. Граудина, Л.К., Ширяев Е.Н. Культура русской речи. – М.: Издательство «Норма». – 374с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/Gray
4. Келлетт П. Конфликтный диалог: работа с пластами значений для продуктивных взаимоотношений / П. Келлетт. – Х.: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2010. – 416 с.
5. Клюев, Е.В. Речевая коммуникация / Е.В. Клюев. – М. : РИПОЛ КЛАССИК, 2002. – 320 с.
6. Колокольцева, Т.Н. Специфические коммуникативные единицы диалогической речи / Т.Н. Колокольцева. – Волгоград: Издательство Волгоградского госуниверситета, 2001. – 260 с.
7. Лежнина, А.С. Лингвопрагматический и риторический аспекты высказываний с саркастическим смыслом (на материале современного немецкого языка): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / А.С.Лежнина. – Санкт-Петербург, 2014. – Режим доступа: http://disser.herzen.spb.ru/Preview/Vlojenia/000000009_Disser.Pdf
8. Ренц Т. Г. Романтический дискурс в коммуникативно-семиотической парадигме/ Т.Г.Ренц // Вестник Челябинского государственного университета. 2011. Вып. 58. №25 (240) – С. 138-142.
9. Хисамова, Г.Г. Диалог как компонент художественного текста (на материале художественной прозы В.М.Шукшина): Автореф. дис... доктора. филол. наук/Московский педагогический государственный университет: 10.02.01/ Г.Г.Хисамова – Уфа, 2009. – 45 с.
10. Bohm, D. On Dialogue / D. Bohm. – London, New York: Routledge, 2003. – 101 p.
11. Hardy T. A Pair of blue Eyes. – Режим доступа: <http://www.gutenberg.org/files/224/224-h/224-h.htm>
12. Hardy T. Desperate Remedies. – Режим доступа: <http://www.gutenberg.org/files/3044/3044-h/3044-h.htm>
13. Hardy T. Far from the Madding Crow. – Режим доступа: <http://www.gutenberg.org/>
14. Hardy T. Jude the Obscure. – Режим доступа: <http://www.gutenberg.org/files/153/153-h/153-h.htm>
15. Hardy T. Under the greenwood tree. – Режим доступа: <http://www.gutenberg.org/files/2662/2662-h/2662-h.htm>

Стаття надійшла до редакції 14.04.2015 р.

Булкина А., асп.,
Інститут філології КНУ Тараса Шевченка, г. Київ

**ДИАЛОГ КОНФЛИКТНОГО ТИПА В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ЛЮБОВНОМ
ДИСКУРСЕ: КОММУНИКАТИВНО-РОЛЕВОЙ АСПЕКТ
(на матеріалі творчествa Т.Гарди)**

Статья посвящена особенностям конфликтного диалога в любовном дискурсе. Раскрыта специфика коммуникативно-ролевого позиционирования его участников, предложена классификация диалогических интеракций этого типа с точки зрения вовлеченности его участников.

Ключевые слова: любовный дискурс, диалог, конфликт, коммуникативная стратегия, коммуникативное поведение, речевой эгоцентризм, коммуникативная ситуация.

Bulkina A., PhD Student,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

**CONFLICT DIALOGUE IN THE FICTIONAL LOVE DISCOURSE:
COMMUNICATIVE AND ROLE ASPECT
(on the material of works by Thomas Hardy)**

This article deals with the characteristics of conflict dialogue in love discourse. It analyzes the specifics of communicative and role positioning of its participants, presents a classification of dialogue interactions of this type from the point of view of its participants' involvement.

Key words: love discourse, dialogue, conflict, communicative strategy, communicative behavior, speech egocentrism, communicative situation.

УДК 811.161.2'373.76

Бутенко К., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

**ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «НЕБО»
У СКЛАДІ ЧЕН'ЮЙВ: ДІАХРОНІЧНИЙ АСПЕКТ**

Статья посвящена дослідженню польової структури концепту «небо» у складі однієї з фразеологічних одиниць китайської мови – чен'юй. У дослідженні особлива увага надається тим семантичним компонентам концепту «небо», які зазнали найбільших змін у процесі історичного розвитку.

Ключові слова: чен'юй, концепт, польова структура, сема, діяхронія.

На сучасному етапі розвитку мовознавства когнітивна лінгвістика – один із провідних напрямків досліджень. У когнітивно-орієнтованих наукових працях мову розглядають не лише як засіб матеріального втілення думки, а передусім як онтологіч-